

OUTRAS LECTURAS

Breves apuntamentos sobre coeducación na literatura infantil e xuvenil

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932
Páx. 89-91

Libraría Lila de Lilith

Santiago

liladelilith@gmail.com

Desde a Libraría *Lila de Lilith* traballamos especialmente a nosa sección de Literatura Infantil e Xuvenil porque achamos que é un punto chave no cambio educativo que precisamos socialmente de cara a unhas relacións máis saudábeis entre mulleres e homes, así como para construír unha sociedade máis xusta. Os contos son un soporte fundamental de múltiples aprendizaxes. Todo o que aprendemos nos contos, tanto coas imaxes como cos textos, nutren o imaxinario colectivo e poden facer que un contexto sexa máis ríxido e inxusto ou, pola contra, xerar e reflectir realidades diversas, con persoas e relacións equilibradas e saudábeis, onde se recoñeza a todo o mundo por igual.

E QUE TEN QUE TER UN CONTO OU LIBRO PARA QUE NOS PAREZA COEDUCATIVO?

- Que aparezan mulleres, nenas ou personaxes feminizadas. A primeira das eivas é a invisibilidade da metade da poboación. Se facemos un repaso a grandes obras da historia (libros, filmes, teatro..) veremos que en moitas delas as mulleres non aparecen, ou aparecen en personaxes tan marxinais que non inflúen na historia que se está a contar.
- Se hai mulleres/nenas/personaxes feminizadas, como aparecen? Aquí podemos observar varias cuestións:

- Se son suxeitos da acción ou obxectos. Téñense en conta os seus desexos, mesmo aparecen eses desexos? Ou só aparecen como soporte das personaxes masculinas, para coidalas, ou como “premio” ante unha xesta? Teñen un rol activo ou pasivo? Tamén son importantes as imaxes que aparecen nos contos, e podemos fixarnos en se as nenas/mulleres están en espazos diversos ou só en interiores.
- Se se premian os estándares de beleza e se castigan os corpos non normativos. As “boas” dos contos adoitan ser moi belas, delgadas, noviñas, etc. e as “malas” caracterízanse con corpos máis disidentes? Pensemos no binomio princesa-bruxa.
- Se aparecen só con estereotipos e roles tradicionais asignados a cada sexo.
- Se o valor do relato recae nas accións e se invisibilizan os coñecidos.
- Se aparecen ou non relacións diversas entre nenas, mozas ou mulleres, alén da súa vinculación cos homes do relato.
- Se se ten conta a interseccionalidade. Parécenos unha cuestión de coherencia e de xustiza que se poñemos sobre a mesa

as diferenzas de poder entre mulleres e homes, tamén poñemos as outras relacións de poder que nos atravesan, a unhas máis que a outras, coma a clase, a raza, a idade, a diversidade funcional, etc.

Temos observado que cando comeza a visibilizarse un tema ou unhas personaxes na Literatura Infantil e Xuvenil, os contos adoitan xirar en torno a ese tema. É o caso, por exemplo, de *Con tango son tres*, que fala de familias LGTBI ou de *Piratas no recreo*, que trata o tema da transexualidade infantil. Coi-damos necesarios estes primeiros pasos de visibilización, mais o ideal será tender a contar historias nas que aparezan con naturalidade persoas e relacións diversas como contexto da historia que se queira contar.

DE QUE LIBROS DISPOMOS EN GALEGO?

Salientamos, a continuación, diversas iniciativas de editoriais galegas a prol da coeducación:

- Algunhas que se iniciaron nos comezos do século XXI e non tiveron continuidade, como *Contos da Igualdade*, da Editorial Baía, Colección *A Igualdade conta*, da editorial Embora ou a

Colección *Lila Lilaina*, de A Nosa Terra.

- A tradución ao galego da serie *A favor das nenas* de Adela Turín e Nella Bosnia desde Kalandraka cos títulos: *Artur e Clementina*, *Rosa Caramelo*, *A historia dos bonobos con lentes* e *Unha feliz catástrofe*. E tamén a tradución dos 3 volumes de *Pippi Mediaslongas*.

- Colección *Mulleres Bravas da nosa Historia* de Urco editora. Os obxectivos da colección eran facer una re-lectura da biografía das mulleres galegas máis coñecidas, como *Rosalía de Castro* (María Lado e Eva Agra) ou *Maruja Mallo* (Elvira Ribeiro e Eva Agra) e visibilizar outras mulleres menos coñecidas como *Xulia Minguillón* (María Reimóndez e Eva Agra) ou *María Victoria Moreno* (Eli Ríos e Eva Agra), esta última feita antes de que lle adicasen o Día das Letras Galegas do ano 2018. Co volume adicado a *Pepa a Loba* (Leticia Costas e Eva Agra), remata, até o de agora, a serie.

- *Premio Fina Casalderrey pola Igualdade*, de Baía Editorial. Das dúas edicións que levan publicáronse 3 libros: *Vermella*, de Sabela Losada ilustrado por Minia Regos; *A reconquista*, de Antía Yáñez, ilustrado por Ana Pedreira e *O país do gran furado*, de Xerardo Quintiá, ilustrado por Noemí López Vázquez.

Achegamos tamén unha serie de contos que recomendamos desde “a LiLa”, clasificados pola súa temática:

Sobre estereotipos e roles de xénero

- *Rosa Caramelo*, de Adela Turín, Nella Bosnia. Kalandraka, 2016 (1976).
- *Un día de caca e vaca*, de Fina Casalderrey e Marina Seoane. Baía Edicións, 2006.
- *Galofoguete*, de Elena Fernández Montes e Inés Varela López. Autoedición, 2017.

ADELA TURIN

NELLA BOSNIA

Rosa caramelo

- *Bágoas debaixo da cama*, de Ana Meilán e Marta Mayo. Autoedición, 2017.

- *Iriña bailarina*, de Cristina Justo, Paloma Rodríguez e Spe-la Trobec. Embora, 2013.

- *Familia C*, de Pep Bruno e Mariona Cabassa. Kalandraka, 2010.

Sobre identidades e afectos "diversos"

- *Con Tango son tres*, de Justin Richardson e Peter Parnell, ilustrado por Henry Cole. Kalandraka, 2016 (2005).

- *O día da ra vermella*, de Esther Elexgaray Cruz e Raúl Domínguez Pazo. Editorial A Fortiori, 2005.

- *O granxeiro e o veterinario*, de Pim Lammers e Milja Praagman. Hércules Ediciones, 2019.

- *Titiritesa*, de Xerado Quintiá, Maurizio A. C. Quarello. OQO Editora, 2008.

- *Piratas no recreo*, de Miguel Ángel Alonso Diz e Luz Beloso. Belagua, 2018

- *Velliñas*, de Charo Pita. OQO Editora, 2009.

- *En familia!... e outros parentes*, de Alexandra Maxeiner e Anke Kuhl. Hércules Ediciones, 2016.

- *A vaca que puxo un ovo*, de Andy Cutbill e Russell Ayto. Patas de Peixe. 2010.

- *O gatiño nocturno*, de Sonja Danowski. Lata de Sal, 2017.

- *A miña familia 3 + 1 = 7*, de Isha Bottin e Gaspard Talmasse. Verdemar, Alvarellos, 2019

- *Monstro rosa*, de Olga de Dios. Apila, 2018 (2013).

Sobre apoderamento, autoestima e autonomía das nenas:

- *Chímpate, Pepa!*, de Paula Carballeira, Xoana Almar e Miguel Peralta. Triqueta Verde. Illasa Cies, 2013.

- *Bruxa e familia*, de Paula Carballeira. Ilustracións Lucía Cobo. Oqueleo, 2017.

- *Pippi Mediaslongas*, de Astrid Lindgren. Ilustracións Ingrid Vang Nyman. Kalandraka 2017 (1945).

- *A reconquista*, de Antía Yáñez, ilustracións Ana Pedreira. Baía Edicións, 2018

Sobre a deconstrución das masculinidades:

- *Os monstros grandes non choran*, de Kalle Güettler, Rakel Helmsdal, Aslaug Jonsdottir. Sushi Books. 2014 (2006).

- *A historia do touro Ferdinando*, de Munro Leaf e Robert Lawson. Kalandraka, 2016 (1936).

- *Max e os superheroes*, de Rocio Bonilla e Oriol Malet. Algar Editorial, 2017.

- *Gripe monstruosa*, de Kalle Güettler, Rakel Helmsdal, Aslaug Jonsdottir. Sushibooks, 2017 (2008).

- *Cinco minutiños máis*, de Marta Altés. Blackie Little, LIX galego, 2019.

Sobre biografías de mulleres na historia:

- A xa citada colección "*Mulleres Bravas da nosa historia*", de Urco Editora.

- *Pioneiras. Galegas que abriron camiño*, de Anaír Rodríguez, ilustran Nuria Díaz e Abicastillo, Vol. 1 e 2. Eds. Xerais, 2018 e 2019.

- *Colección Mulleres Galegas*, de Lela Edicións coas minibiografías de Maruja Mallo, Ángeles Alvariño, Ernestina Otero e María Victoria Moreno.

- *María Mariño. Unha serea en terra*, de Carme Hermida Gulías e Mauro Trastoy. Sotelo Blanco, 2007.

- *Exeria. nos límites do mundo. Historia das exploracións galegas*, de Arturo Iglesias. Ilustra Xosé Tomás. AS-PG, 2014.

- *O novo mundo. Isabel Zenda na Expedición da Vacina*, texto e ilustracións El primo Ramón. Bululú, 2018.

Sobre afectividade e sexualidade:

- *Montañas na cama*, de Maricuela e Sonjia Wimmer. OQO Editora, 2013.

- *Vermella*, de Sabela Cortizas, ilustracións Minia Regos. Baía Edicións, 2018.

- *O tesouro de Lilith. Unha historia sobre a sexualidade, o pracer e o ciclo menstrual*, de Carla Trepas Casanovas. Guía Didáctica Anna Salvia Ribera. Autoeditado, 2016.

Sobre prevención da violencia machista:

- *O monstro das palabras*, de María Reimóndez, Iván Sende. Eds. Xerais, 2009.

- *Artur e Clementina*, de Adela Turín e Nella Bosnia. Kalandraka, 2012 (1976).

E para saber máis...

- *Feminismos e literatura infantil e xuvenil en Galicia*, de Montse Pena Presas. Laivento, 2018.

- *Papá, por que non pintas as unllas de cores? Educando (construíndo) masculinidades disidentes*, de Jorge García Marín. Ed. Galaxia, col. Feminismos, 2019. ■